

ГУМАНІЗАЦІЯ ОСВІТИ ТА МОВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ-ЮРИСТІВ

*Пивоваров Василь Миколайович,
в. о. завідувача кафедри культурології,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
кандидат філологічних наук, доцент*

Однією з важливих парадигм сучасної освітянської програми України є випереджаючий розвиток системи освіти, орієнтовані на нові потреби суспільства [4].

У період активного реформування демократичного суспільства актуальною є проблема гуманізації вищої освіти [4], зокрема підготовки юристів, їх мовної компетентності, яка передбачає системні знання мови, її норм, правил та логіки функціонування в різних сферах суспільної діяльності, також комунікативної компетентності як системи умінь і навичок ефективного застосування знання мови в різних ситуаціях спілкування [2].

Унаслідок реформ, які відбуваються в системі вищої освіти і кваліфікацій, які базуються на запровадженні компетентнісного підходу, відбуваються перетворення в нормативному регулюванні цього процесу. 2020 року внесено зміни до положень Національної рамки кваліфікацій [5]. Система юридичної освіти покликана забезпечити підготовку фахівців, які вільно застосовують новітні досягнення своєї галузі з високим рівнем мовної підготовки, знання державних стандартів мови.

Перетворення, які відбулись у системі вимог до кваліфікації, відображають міжнародні рекомендації і гармонізують нормативне регулювання з європейським. Особливості запровадження компетентнісного підходу до професійного розвитку працівників у системі освітніх інновацій представлені Н. Внуковою [1]. Науковець визначила базові принципи реформування системи вищої освіти на основі компетентнісного підходу відповідно до міжнародних стандартів і основних положень Національної рамки кваліфікацій у контексті нових принципів законодавства України про вищу освіту, які необхідно запроваджувати через формування нових компетентнісних вимог до працівників, зокрема юристів.

Вирішальною та неодмінною умовою для належного виконання професійних обов'язків правниками є не лише знання загальних норм законодавства, але і правил мови, вільне володіння державною мовою.

Виконання професійних обов'язків передбачає високий рівень розвитку фахової відповідальності. Це передбачено Національною рамкою кваліфікацій (НРК): результати навчання (компетентності) співвіднесені з категорією «відповідальність». У документі результати навчання описані в чотирьох категоріях-дескрипторах: знання, уміння (навички), комунікація, відповідальність і автономія.

Найвищим рівнем вищої освіти є третій – освітньо-науковий, який передбачає підготовку докторів філософії з права і відповідає восьмому рівню Національної рамки кваліфікацій у редакції 2020 року [5], яка зазнала певних змін щодо попередніх вимог.

Знання мають бути на цьому рівні концептуальні та методологічні як у галузі права чи на межі галузей знань (гуманістична складова) або професійної діяльності. Щодо умінь та навичок їх перелік розширився, і відзначено, що при започаткуванні, плануванні, реалізації та коригуванні послідовного процесу ґрунтовного наукового дослідження необхідно дотримання належної академічної доброчесності, що є вагомою складовою, зокрема фахової мовної підготовки. У контексті формування комунікативної компетентності нормативно відзначено вільне спілкування з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством у цілому, використання академічної української та іноземної мови у професійній діяльності та дослідженнях. Отже, пряма вимога щодо високого рівня знання державної української мови.

Базові вимоги щодо визначення ролі мовної компетентності в підготовці юристів закладено у Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня, де з-поміж загальних компетентностей виділено таку компетентність, як *здатність вільно спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово*, правильно вживаючи правничу термінологію [6]. Якщо мовну компетентність сприймати як узагальнене поняття інтегрованої властивості особистості, то структура цієї компетентності формується через безпосередньо мовні, а також мовленнєві та комунікативні компетентності.

Для з'ясування сприйняття компетентнісних вимог Національної рамки кваліфікацій фахівцями з права серед аспірантів, які здобували третій освітньо-науковий рівень вищої освіти докторів філософії 2018 року, проводилось опитування [3], яке відбувалося до змін НРК. А втім аспіранти на той час вважали, що вимоги до фахової підготовки доктора філософії повинні бути посилені відповідно до розвитку сучасної науки та суспільства. Фахівці з права позитивно сприймали положення Національної рамки кваліфікацій та освітнього законодавства, але вважали, що вони повинні вдосконалюватися відповідно до вимог розвитку суспільства, також потрібно більше уваги приділяти комунікаційній складовій формування компетентностей, що зміцнює фахову підготовку будь-якого спеціаліста на необхідному для ринку праці кваліфікаційному рівні.

Ураховуючи нормативні трансформації НРК (2020), автор зініціював нове опитування також серед аспірантів-правників щодо сприйняття змін. У розробленому опитувальнику зазначено вік і стать аспірантів, рік одержання другого рівня вищої освіти, наявність стажу професійної діяльності юриста, визначення на власну думку пріоритетних компетентностей Національної рамки кваліфікації, які найбільш потрібні для фаху юриста (не більше ніж 2), з'ясування ставлення до сутності нового тлумачення компетентностей НРК зі змінами 2020 року як до магістрів, так і докторів філософії, зокрема, що стосується комунікативної компетентності з української мови.

Гуманізація – це процес створення умов для самореалізації особистості юриста, що пов'язано з мовленнєвою компетентністю. В опитуванні взяли участь 82% осіб жіночої статі, комунікативну складову визначили як третій пріоритет. Позитивно відзначили 72% опитаних зміни НРК щодо доктора філософії, а, проте, щодо вичерпності вимог до комунікативної складової думки поділилися порівну. 83 % вбачили найбільш дієвим у професійній діяльності юриста лексичний аспект академічної української та іноземної мов. Саме знання правописних, лексичних, граматичних норм української мови є надійним підґрунтям для вдосконалення мовленнєвої компетентності, гарантією самореалізації особистості як юриста.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Внукова Н. М. Компетентнісний підхід до професійного розвитку працівників в системі освітніх інновацій // *Економіко-правові*

проблеми розвитку та сприяння господарській діяльності в сучасних умовах: зб. наук. пр. за матеріалами II Круглого столу, 17 травня 2019 року. Харків, НДІ ПЗІР НАПрН України, 2019. С. 172–178.

2. Мовна компетенція як складова професійної компетентності. Кафедра української мови, літератури та культури. Факультет лінгвістики НТУУ «КПІ» URL: <https://kumlk.kpi.ua/node/1600> (дата звернення: 24.01.2021).

3. Пивоваров В.М. Визначення сприйняття компетентнісних вимог національної рамки кваліфікацій фахівцями з права // *Наукові пошуки у III тисячолітті: соціальний, правовий, економічний та гуманітарний виміри*: збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції (27–28 квітня 2018 р.). Кропивницький : ПВНЗ КІДМУ, 2018. С. 175–178.

4. Похило І.Д. Гуманізація освіти як основа розвитку сучасної освіти України. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/pohilo.php> (дата звернення: 24.01.2021).

5. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій : Постанова КМУ № 1341 від 23.11.2011 (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 24.01.2021).

6. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень вищої освіти, галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право». Наказ МОН України від 12.12.2018 р. № 1379. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/081-pravo-bakalavr.pdf> (дата звернення: 24.01.2021).

Кропивницький інститут державного та муніципального управління

**АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ТА ГУМАНІТАРНО-ЕКОНОМІЧНІ
ПРОБЛЕМИ В ПЕРІОД РЕФОРМУВАННЯ
ДЕМОКРАТИЧНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Збірник тез
ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Кропивницький, 5–6 лютого 2021 року)

Кропивницький
2021

Н 34 **Актуальні правові та гуманітарно-економічні проблеми в період реформування демократичного суспільства:** збірник тез ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (5–6 лютого 2021 р.). Кропивницький : ПВНЗ КІДМУ, 2021. 173 с.

Видання містить матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції. Розглянуто сучасні проблеми юридичної науки та гуманітарно-економічних проблем у період реформування демократичного суспільства в Україні та світі із залученням до обговорення провідних науковців, практиків, а також молодих вчених з усіх регіонів України та зарубіжних держав.

Матеріали конференції розраховані на наукових і науково-педагогічних працівників ВНЗ та наукових установ, докторантів та аспірантів, студентів, а також широкий читацький загал.

Матеріали конференції надруковано в авторській редакції.

ББК 67.9 (4УКР) 300

Редакційна колегія:

Литвин І. І. – директор, доктор юридичних наук, доцент

Шаркова Г. Ю. – заступник директора з навчально-наукової роботи, кандидат юридичних наук, доцент;

Боклаг В. А. – завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, доктор наук з державного управління, доцент;

Степанов П. Л. – завідувач кафедри публічного та приватного, кандидат юридичних наук, доцент;

Чорноус О. В. – завідувач кафедри загальної підготовки та соціальної роботи, кандидат філологічних наук, доцент;

Шинкаренко А. В. – завідувач кафедри обліку та оподаткування, кандидат економічних наук, доцент
Акімова Н.В. – доцент кафедри загальної підготовки та соціальної роботи, доктор психологічних наук;

Тернавська Т. А. – доцент кафедри загальної підготовки та соціальної роботи, кандидат педагогічних наук.

Рекомендовано до друку Вченою радою ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління» (від 05 лютого 2021 року протокол № 7)

© Автори, 2021

© ПВНЗ «Кропивницький інститут державного та муніципального управління», 2021